

на частина всієї педагогічної системи. Вона характеризується безліччю регульованих і нерегульованих впливів на особистість. При цьому ефективність виховної роботи досягається не за рахунок збільшення кількості обов'язкових святкових позааудиторних заходів, а шляхом підвищення їх якості [3].

Таким чином, у вищих навчальних педагогічних закладах створюються найсприятливіші умови для кожного студента у вільний від навчання час всебічно розвивати власні здібності і таланти, цілеспрямовано і повноцінно організовувати своє дозвілля.

Отже, аналізуючи вище сказане, варто зазначити, що культурно-дозвілєва діяльність, а також основні аспекти її методології створюють комфортні умови для здобуття студентами знань, умінь і навичок за інтересами; сприяє всебічному розвитку, стимулюванню та реалізації їхнього духовного і творчого потенціалу, професійному самовизначенню, професійній підготовці особистості, а головне формуванню цілісної особистості майбутнього вчителя.

Література

1. Абдулов Р.М. Организация внеаудиторной воспитательной работы со студентами (негосударственные высшие учебные заведения): учебно-методическое пособие. – Павлоград, 2003. – 121 с.
2. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-методичний посібник. – К.: ІЗМН, 1998. – 204 с.
3. Бондаренко М.П. Організація і виховання студентського колективу. – К.: Вища школа, Голов. Видавництво. 1979. – 69 с.
4. Жарков А.Д. Организация культурно-просветительной работы: Учебное пособие для институтов культуры. – М.: Просвещение, 1989. – 237 с.
5. Ісаєв І.Ф. Теорія і практика формування професійної педагогічної культури викладача вищої школи. – М., 1993.
6. Пелих Л.Р. Формування особистості майбутнього вчителя у системі масових виховних заходів вищого навчального закладу: Диск. канд. пед. наук 13.06.04. – К., 2001.
7. Полосухіна А.А. Деякі питання виховної роботи зі студентами в позаурочний час. – Рига, 1970.

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ СІЛЬСЬКИХ ШКІЛ ПОЗИТИВНИХ МОТИВІВ УЧІННЯ (НА ПРИКЛАДІ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН)

Беляєва Н.В., Ханнанова О.Р., Грицька Т.С. (Полтава)

На сучасному етапі суспільного розвитку важливим напрямом державної політики в галузі освіти стає звернення до гуманістичних цінностей. Саме тому провідними завданнями сучасної практики шкільного навчання, проголошеними у Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ ст., є виховання всебічно розвиненої, активної, творчої та гармонійної особистості дитини, створення умов для реалізації та самореалізації її природних здібностей і можливостей. У Державному стандарті початкової загальної освіти передбачено розвиток у школярів активного пізнавального ставлення до дійсності, створення умов для усвідомлення себе суб'єктом учіння, формування бажання та вміння вчитися. Удосконалення навчально-виховного процесу торкається насамперед мотиваційного компонента учіння школярів.

Дослідження психологічних аспектів виникнення, розвитку та форму-

вання позитивних мотивів учіння є одним з важливих завдань сучасної психолого-педагогічної науки. Теоретичні та експериментальні дослідження проблеми мотивів і мотивації проводили вітчизняні й зарубіжні вчені Б.Г.Ананьєв, О.М.Леонтьєв, С.Л.Рубінштейн, В.А.Семиченко, Л.І.Божович, Д.Б.Ельконін, А.Н.Менчинська, В.І.Ковальов, Г.С.Костюк, В.С.Мерлін, А.К.Маркова, М.В.Матюхіна, Н.В.Пророк, О.В.Скрипченко та ін.

Пізнавальний інтерес до окремого навчального предмета виникає за умови виділення дитиною специфічного змісту даного предмета на відміну від іншого. Така можливість виникає в міру накопичення певної суми фактичних знань. Однією з передумов виникнення стійкого пізнавального інтересу до навчального предмета є переживання успіху в учінні, яке спонукає дитину до подальшої активної пізнавальної діяльності.

Окремою задачею є формування пізнавального інтересу в учнів сільських шкіл. Адже, особливостями сучасної сільської школи є малокомплектність учнівського колективу, багатопредметне викладання одним учителем, об'єднання кабінетів, застаріла матеріальна база, відсутність технічного забезпечення. Ці ознаки впливають на організацію та якість навчально-виховного процесу, рівень мотивів до навчання в учнів.

Мала кількість годин із деяких предметів у загальноосвітніх школах I-II ступенів змушує сільських учителів суміщати викладання декількох дисциплін. Навіть при вдалому їх поєднанні (фізика, алгебра, геометрія) багатопредметне викладання ускладнює роботу вчителя, бо вимагає детального оволодіння матеріалом предметів, забирає більше часу для підготовки до уроків, знижується можливість глибше опанувати науково-методичні матеріали зі свого фаху. Крім того, кожен педагог повинен постійно бути в курсі наукових відкриттів, методичних "новинок" і, взагалі, цікавої інформації зі свого предмету. Ці матеріали можна почерпнути з Інтернету, підручників, науково-методичних журналів, посібників, що для сільських учителів не завжди є доступним.

Водночас учитель природничих дисциплін сільської школи має багато можливостей для підвищення рівня пізнавальної активності учнів і формування в них мотивів учіння шляхом реалізації принципів наочності, практичності, зв'язку з життям.

На основі аналізу робіт, присвячених вивченню психологічних особливостей формування природничих та екологічних уявлень і понять в учнів молодших, середніх та старших класів, Паламар О.М. виділяє основні групи пізнавальних мотивів учіння на матеріалі природознавства:

1. Пізнавальні інтереси, що безпосередньо пов'язані із змістом учіння, зокрема 1) інтерес до структурної та функціональної організації об'єктивної дійсності (до предметів, явищ і властивостей середовища; їх взаємозв'язку); 2) інтерес до людини як частини природи (до власного організму, його природних даних); 3) інтерес до природи як середовища існування та об'єктів праці в природі; 4) інтерес до знань, пов'язаних з охороною та збереженням оточуючого середовища. Для пізнавального інтересу до змісту учіння характерні такі рівні розвитку: 1) недиференційований інтерес до природи; 2) інтерес до окремих фактів і явищ природи; 3) інтерес до закономірних зв'язків явищ природи; 4) інтерес до суті явищ, до їх походження.

2. Пізнавальні інтереси, пов'язані з процесом учіння, такі як 1) інтерес до опанування і застосування загально логічних пізнавальних дій; 2) інтерес до спеціальних пізнавальних дій; 3) інтерес до способів використання джерел нової інформації. Процесуальні мотиви характеризуються такими рівнями розвитку, як 1) інтерес до репродуктивно-наслідувальної діяльності; 2) інтерес до реконструктивної (пошуково-виконавчої) діяльності; 3) інтерес до творчості в учінні.

Пізнавальні мотиви учіння обумовлені, по-перше, прагненням до активного освоєння довкілля, потребою розуміти світ природи й адекватно його відображати; по-друге, інтересом до самого процесу пізнання, переживанням позитивних інтелектуальних емоцій. Стимулом для розвитку пізнавальних мотивів є досвід безпосередньої взаємодії з предметами і явищами природи, емоційно-ціннісне ставлення до природного оточення.

Серед шляхів оптимізації викладання природничих дисциплін у сільській школі та формування в учнів позитивних мотивів учіння є використання, крім традиційних (вербальних, наочних, практичних), інтерактивних методів навчання, в процесі якого учні набувають навичок ефективної роботи в колективі. У залежності від теми уроку можна застосовувати групові та фронтальні методи. Серед групових, при врахуванні малої кількості учнів у класі, слід використовувати роботу в парах, «змінювані трійки», «карусель». Серед фронтальних – «велике коло», «мікрофон», «мозковий штурм», «аналіз дилеми». Позитивним є те, що кожен висловлює свою думку відповідно до поставленої проблеми. Крім того, діти вчать культурі ведення дискусії, диспуту, аргументовано розкривають власну позицію. Застосування даних методів спонукає учнів мислити, аналізувати, виважено обґрунтовувати й поважати думки інших. Ефективним є проведення уроку у вигляді круглого столу, де найчастіше піднімаються питання, пов'язані із сучасним станом певної проблеми або розвитком біології загалом. Цікавими методами є симпозіум і дебати. Симпозіум можна присвятити проблемі шкідливих звичок учнів та їхньому впливу на стан здоров'я. На дебатах є можливим висвітлення таких питань: «Чи виправдані експерименти над тваринами?», «Яке ваше ставлення до клонування людей?» і т.п.

Диспути й дискусії збагачують учнів навчальною інформацією, запобігають можливим помилковим тлумаченням, учать аргументувати, обстоювати власну думку, критично ставитися до своїх і чужих суджень, сприяють створенню доброзичливості, етичних взаємовідносин, поваги до думок інших.

Контроль успішності навчально-пізнавальної діяльності найефективніше здійснювати шляхом опитування. Слід використовувати запитання різнорівневого характеру. При цьому вчитель не лише здійснює контроль знань, а й залучає самого учня чи його однокласників до корекції змісту відповіді, її аналізу та оцінювання. Необхідно застосовувати запитання на порівняння, на визначення причинно-наслідкових зв'язків, на узагальнення й класифікацію, на виділення основних характерних рис, ознак предметів і явищ, на доведення й застосування знань в повсякденному житті.

Доцільним є використання на уроках біології елементів проблемного навчання, яке передбачає дослідницьку діяльність учня. Учитель вибудовує проблемну ситуацію, яка спонукає дитину до формулювання гіпотези і її перевірки у ході розумових і практичних операцій.

Таким чином, удосконалення мотиваційного компонента навчально-виховного процесу при вивченні природознавства в сільській школі полягає в застосуванні активних форм і методів навчання; формуванні емоційно-ціннісного ставлення школярів до природи; використанні комплексу пізнавальних завдань, що обумовлюють розвиток у дітей операцій мислення; залученні школярів до різних видів екологічно орієнтованої діяльності.

Література

1. Васютіна Т. М. Пропедевтика природничих знань учнів 5-го класу загальноосвітньої школи. Автореф. дис. канд. пед. наук. 13.00.02 – теорія і методика навчання біології. – К., 2003. – 21 с.

2. Нарочна Л.К., Ковальчук Г.В., Гончарова К. Д. Методика викладання природознавства. – К.: Вища школа, 1990. – С. 19-23
3. Паламар О.М. Змістовно-якісна характеристика пізнавальних мотивів учіння у молодших школярів (на матеріалі природознавства) // Психологія. Збірник наукових праць. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2002. – Випуск 18. – С. 101-106.

АНАЛІЗ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ФОРМУВАННЯ ОЦІННИХ УМІНЬ У МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Гуменюк В.О. (Полтава)

Аналіз психолого-педагогічної літератури визначив найбільш суттєві характеристики понять «умова», «фактор», які мають спільні категоріальні ознаки. Беручи до уваги загальну мету та завдання нашого дослідження, педагогічними умовами формування загальних умінь оцінити навчальні досягнення учнів визначаємо ті основні внутрішні та зовнішні причини, які зумовлюють підвищення рівня якості фундаментальної підготовки майбутніх вчителів й піддаються корекції в межах навчального процесу. Процес формування у майбутніх вчителів загальних умінь оцінити навчальні досягнення учнів основної школи діє недостатньо ефективно. Це пов'язано з рядом причин: 1) відсутністю в теорії професійної підготовки єдиного підходу до визначення об'єктивної характеристики критеріїв оцінювання та методики оцінювання; 2) недосконалість самої системи оцінювання, відсутність чітких критеріїв; 3) помилки, які припускають викладачі при оцінюванні навчальних досягнень учнів; 4) невизначеність умов, за яких система оцінювання функціонувала б ефективно.

Педагогічне оцінювання – це складна психологічна ситуація для вчителя, бо в момент його здійснення на педагога впливають різні взаємодіючі фактори: об'єктивні якості роботи, що оцінюється – усна відповідь, письмова робота; точка зору вчителя на значення змін, умінь, навичок щодо завдань всього предмета, що вивчається; ставлення вчителя до оцінки заздалегідь принциповий і категоричний чи, навпаки, байдужий до неї, має тенденцію занижити бал, чи підвищити його; ставлення вчителем до студента (симпатія, антипатія) та свого предмета; стосунки, що склалися між вчителем і учнем у процесі навчання, контролю знань і оцінювання; ставлення адміністрації навчального закладу до студента, що контролюється (його зайнятість у культурно-масовій роботі, виконанні різних доручень); настроїв вчителя та фізичний стан педагога (втомленість, погане самопочуття тощо); зміцнення особистого престижу (більше хороших оцінок у групі – краща думка про вчителя у керівництва навчального закладу, мало – погана) .

Об'єктивним чинником педагогічного оцінювання є лише перший із згаданих, решта – суб'єктивні. Усунення цих суб'єктивних чинників є головною умовою об'єктивності оцінки. Адже коли вони впливають на вчителя то нерідко його оцінка, особливо при здійсненні усного педагогічного контролю і оцінюванні знань, є суб'єктивною і не збігається із самооцінкою учня. Для покращення рівня професійної підготовки майбутнього вчителя при організації процесу навчання у ВНЗ необхідно звернути увагу на педагогічні умови оцінювання.

Аналіз наукових праць, присвячених розробці педагогічних умов, свідчать про існування різних підходів до тлумачення поняття «умова». У загаль-